

Trust and Integrity as the Foundations of Social Order

UDC: 316.454.3/.62+330.16(045)

DOI: <https://doi.org/10.15421/1724121>**Vysotska Olha**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-1265-7582>, vysolga@gmail.com*Dnipro Academy of Continuing Education of Dnipropetrovsk Regional Council, (Dnipro, Ukraine)*

Abstract

The relevance of the research topic is because trust and integrity are key factors in the formation of a sustainable social order, especially in the context of modern challenges, including digitalization, globalization, and social instability. They serve not only as ethical categories but also as practical mechanisms that influence social cohesion, institutional effectiveness, and civic engagement.

The purpose of the study is to reveal the role of trust and integrity as the foundations of social order, to find out the mechanisms of their formation and maintenance in modern conditions.

The results of the study include highlighting the philosophical, sociological, and ethical aspects of trust, determining its relationship with integrity, and clarifying the nature of the impact of these phenomena on the functioning of social institutions, political stability, and public interaction.

The author concludes that trust is a critical element of social stability, and its destruction leads to destabilization and increased social tension. Integrity is the foundation for maintaining trust, because only through moral integrity and responsibility can the effective functioning of social structures be ensured. Introducing mechanisms that promote a culture of integrity is crucial for maintaining trust both in interpersonal relationships and at the systemic level. Modern challenges associated with digitalization and globalization emphasize the need to constantly review and adapt traditional approaches to building trust. The growth of digital technologies is changing the nature of trust, making it more institutionalized. Trust can be developed and maintained through active practices, creating conditions for sustainable social development and ensuring harmonious coexistence among all members of society.

Keywords: trust, integrity, morality, social order, communication, personality, ethics

Довіра та доброчесність як основи соціального порядку

Висоцька Ольга*Дніпровська академія неперервної освіти Дніпропетровської обласної ради (Дніпро, Україна)*

Анотація

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що довіра та доброчесність є ключовими чинниками формування стійкого соціального порядку, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема цифровізації, глобалізації та соціальної нестабільності. Вони слугують не лише етичними категоріями, а й практичними механізмами, що впливають на соціальну згуртованість, ефективність інституцій та громадську активність.

Метою роботи є розкрити роль довіри та доброчесності як основ соціального порядку, з'ясувати механізми їх формування та підтримки в сучасних умовах.

Результатами дослідження є висвітлення філософських, соціологічних та етичних аспектів довіри, визначення її взаємозв'язку з доброчесністю, а також з'ясування характеру впливу цих феноменів на функціонування соціальних інститутів, політичну стабільність та громадську взаємодію.

Автор робить висновок, що довіра є критичним елементом соціальної стабільності, а її руйнування веде до дестабілізації та зростання соціальної напруженості. Доброчесність є фундаментом для підтримки довіри, адже лише через моральну цілісність та відповідальність можна забезпечити ефективне функціонування суспільних структур. Запровадження механізмів, що сприяють формуванню культури доброчесності, має вирішальне значення для підтримки довіри як у міжособистісних відносинах, так і на системному рівні. Сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією та глобалізацією, підкреслюють необхідність постійного перегляду та адаптації традиційних підходів до формування довіри. Зростання цифрових технологій змінює характер довіри, роблячи її більш інституційною. Лише через активне впровадження практик, спрямованих на розвиток і підтримку довіри, можливо створити умови для сталого соціального розвитку та забезпечити гармонійне співіснування всіх членів суспільства

Ключові слова: довіра, доброчесність, мораль, соціальний порядок, комунікація, особистість, етика

Вступ.

Сучасне суспільство характеризується складною мережею соціальних взаємодій і високим рівнем взаємозалежності, що вимагає стабільних механізмів співпраці. Одним із фундаментальних чинників, які забезпечують ефективність цих механізмів, є довіра. Вона не лише формує якість взаємовідносин між людьми, установами та інституціями, а й виступає невід'ємним етичним принципом, що визначає суспільну стабільність, впливає на прийняття рішень особи у повсякденному житті.

Однак довіра не може існувати у відриві від доброчесності (*integrity*) – моральної цілісності та відповідальності, які гарантують її обґрунтованість. Доброчесність виявляється у послідовності дій, прозорості намірів і вірності етичним нормам, що створює надійний фундамент для довірливих відносин як на особистісному, так і на інституційному рівнях взаємодії громадян та держави. Саме тому довіра, підкріплена доброчесністю, стає не лише моральним імперативом, а й практичним механізмом, що впливає на ухвалення рішень і сприяє соціальній згуртованості. Розуміння довіри крізь призму доброчесності дозволяє розкрити її роль у формуванні такої моделі суспільства, де взаємодія будується не на сліпій вірі, а на перевірній чесності, відповідальності та моральній послідовності.

Враховуючи вищезазначене **метою статті** є розкрити роль довіри та доброчесності як основ соціального порядку, з'ясувати механізми їх формування та підтримки в сучасних умовах.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій.

Питання довіри як соціального феномену у поєднанні із доброчесністю розглядалися такими дослідниками як Ф. Фукуяма (Fukuyama, 1995), Н. Луман (Luhmann, 1979), Е. Гіденс (Giddens, 1991), С. Ліпсет та У. Шнейдер (Lipset, & Schneider, 1987), Б. Міштал (Misztal, 1996), П. Штомпка (Sztompka, 1999), які наголошували на взаємозв'язку довіри та процесів глобалізації, коли ускладнення суспільства потребує створення нових механізмів його консолідації. Концепт довіри в контексті існування держави та суспільства визначено такими авторами як Г. Андрущенко, О. Кузьмук, Т. Новаченко. Взаємозв'язок довіри та доброчесності розкрито М. Бойченком (Бойченко, 2014), Н. Хамітовим (Хамітов, 2023), Н. Черенко (Черенко, 2014) та іншими. Незважаючи на велику кількість авторів, що приділяють увагу феномену довіри, власне філософське його тлумачення у поєднанні із концептом доброчесності поки що є недостатнім.

Методологія. Дослідження базується на міждисциплінарному підході, що охоплює філософські, соціологічні та політологічні методи аналізу. Основні методологічні засади включають порівняльний метод, системний аналіз і герменевтичний підхід. Порівняльний метод

використано для зіставлення різних підходів до трактування довіри та доброчесності у західній та українській академічній традиціях. Оцінено історичні та сучасні тенденції формування соціальної довіри. За допомогою системного аналізу досліджено механізми взаємодії довіри та доброчесності на рівні особистості, соціальних груп та державних інституцій. Виявлено вплив цих чинників на соціальну згуртованість та стабільність суспільства. Герменевтичний підхід використано для інтерпретації текстів філософів та соціологів, що розглядали феномен довіри.

Результати дослідження.

Дослідження феномену довіри має глибоке історичне коріння, адже вона відіграє ключову роль у формуванні суспільних зв'язків та моральної цілісності. Вже в античній філософії Арістотель розглядав довіру як наслідок доброчесного життя: він стверджував, що доброчесність формується через повторення морально правильних вчинків, а довіра є її природним наслідком (Арістотель, 2002). Отже, людина, яка діє відповідно до етичних принципів, здобуває репутацію надійного партнера, що сприяє зміцненню соціальної згуртованості.

В свою чергу, І. Кант, розвиваючи ідею морального вибору, наголошував на важливості автономної етики, де довіра до власних моральних принципів є передумовою доброчесної поведінки. Така внутрішня доброчесність дозволяє особі діяти не через зовнішній примус, а через усвідомлення морального обов'язку (Кант, 2004). Саме цей етичний стрижень є основою для стійких соціальних взаємин, оскільки довіра, підкріплена доброчесністю, стає рушієм відповідальної взаємодії.

Соціологічну модель довіри вперше було представлено Е. Дюркгеймом, який, зокрема, у праці «Про розподіл праці в суспільстві» розглядав її як фундаментальний аспект соціальної солідарності. Він розрізняв два типи солідарності – механічну та органічну, які по-різному впливають на формування довіри у суспільстві. Механічна солідарність притаманна традиційним суспільствам і ґрунтується на подібності між індивідами та загальних цінностях, які вони поділяють. Довіра у таких суспільствах має інституційний характер, оскільки вона підтримується жорсткими соціальними нормами, релігійними віруваннями та загальноприйнятими традиціями (Durkheim, 1933). Люди довіряють одне одному не через раціональний вибір, а через спільну приналежність до певної групи або соціального класу.

Органічна солідарність, характерна для модерних суспільств, виникає внаслідок поділу праці, який робить людей взаємозалежними. У цьому випадку довіра стає більш індивідуалізованою, але водночас більш раціональною: люди довіряють одне одному не тому, що вони подібні, а тому, що їхня соціальна взаємодія потребує співпраці. Таким чином,

Е. Дюркгейм показав, що довіра еволюціонує разом із суспільними структурами: у традиційних спільнотах вона закріплена релігією і мораллю, а у сучасних – професійною компетентністю, контрактами та правовими нормами (Durkheim, 1933). З погляду Е.Дюркгейма, довіра може слабшати в періоди аномії – стану, коли суспільні норми стають нечіткими або руйнуються. Це відбувається, коли суспільство переживає кризи, швидкі соціальні зміни або економічні потрясіння. Відсутність чітких моральних орієнтирів призводить до зростання соціальної нестабільності та втрати довіри між громадянами. Дюркгеймова концепція довіри залишається актуальною і зараз, коли традиційні форми соціальної солідарності поступово руйнуються під впливом цифрових технологій та глобалізації. Сучасне суспільство стикається з новими формами аномії, які Дюркгейм описав понад століття тому: недовіра до політичних інституцій, поширення фейкових новин, зниження рівня соціальної інтеграції. Його ідеї можуть бути використані для аналізу того, як сучасні інститути – медіа, міжнародні організації, цифрові платформи – відіграють провідну роль у зміцненні чи, навпаки, руйнуванні соціальної довіри.

У ХХ столітті соціолог Н. Луман розширив трактування довіри, розглядаючи її як механізм зниження соціальної складності. Він підкреслював, що сучасне суспільство функціонує в умовах невизначеності, де кожна взаємодія містить ризики (Luhmann, 1979, р. 28). Довіра в такому контексті виступає як необхідний механізм, що дає змогу індивідам діяти впевнено, мінімізуючи потребу в постійному аналізі загроз. Однак цей процес неможливий без доброчесності, яка є запорукою стійкої довіри: якщо суспільство втрачає моральну цілісність, рівень довіри різко падає, що веде до соціальної дестабілізації.

Особливо важливим є зв'язок довіри з академічною доброчесністю. В освітньому середовищі довіра між викладачами та студентами формує відповідальність і чесність у науковій діяльності. Відповідність етичним стандартам – це не лише формальна вимога, а й основа, на якій будується освітня і наукова взаємодія. В цьому контексті особливого значення набуває випереджаюча освіта для сталого розвитку як концепція переходу сучасної освіти на принципи сталого розвитку з урахуванням основних тенденцій суспільних змін. Формування системи освіти для забезпечення сталого розвитку передбачає перехід до моделі освіти, заснованої на цілісному підході до людини, суспільства і природи, єдності сучасних наукових знань і соціальної практики, гуманістичних ціннісно-світоглядних установок (Vysotska, et al., 2021, p.258).

Системна довіра, за Н. Луманом, є критично важливою для стабільності держави, адже вона ґрунтується на передбачуваності інституцій та

моральній стійкості суспільства (Luhmann, 1979, р. 35). У період повномасштабної війни саме довіра до державних органів, фінансових установ та правової системи є ключовим чинником національної єдності. Зокрема, інформаційні атаки на українську державу спрямовані не лише на фізичну інфраструктуру, а й на підірив суспільної довіри, адже її руйнування веде до дестабілізації та послаблення опору ворогу з боку громадян.

Отже, довіра та доброчесність є взаємопов'язаними явищами: доброчесність створює основу для стійкої довіри, а довіра, у свою чергу, сприяє функціонуванню як міжособистісних, так і суспільних структур. В умовах сучасних викликів, збереження цього зв'язку стає критично важливим для стабільності та розвитку соціуму.

У сучасному суспільстві системна довіра є ключовим елементом стабільності та ефективного функціонування соціальних інституцій. Оскільки більшість взаємодій здійснюється на інституційному рівні, довіра формується не лише на основі особистих стосунків, а й через механізми, що забезпечують доброчесність. Громадяни покладаються на судову систему не через особисте знайомство з суддями, а тому, що існує система норм і принципів, що гарантує справедливість. Можна погодитись із позицією Н. Лумана про те, що системна довіра потребує постійного відтворення через прозорість, відповідальність та ефективність інституцій (Luhmann, 1979, р. 36). Водночас дотримання доброчесності є критичною умовою для збереження довіри: лише інституції, що діють згідно з етичними нормами та виконують взяті на себе зобов'язання, можуть підтримувати стабільний рівень довіри у суспільстві.

Довіра завжди містить ризик, оскільки базується на очікуванні чесності та відповідальності іншого учасника взаємодії. Однак ризик довіри стає прийнятним тоді, коли існують гарантії доброчесності – чіткі правила, етичні стандарти та ефективні механізми контролю. Якщо ці механізми діють належним чином, довіра зміцнюється, а ризик зловживання зменшується. Н.Луман також розрізняє поняття ризику та небезпеки: якщо ризик виникає внаслідок усвідомленого акту довіри, то небезпека є зовнішньою загрозою, що не залежить від довіри (Luhmann, 1979). На наш погляд, дотримання принципів доброчесності дозволяє зменшити як ризики, так і небезпеки, забезпечуючи передбачуваність та стабільність соціальних взаємодій.

Довіра формується й підтримується через соціальні практики, що закріплюють стандарти доброчесності та сприяють створенню передбачуваних моделей поведінки. Наприклад, у сфері освіти академічна доброчесність відіграє вирішальну роль у формуванні довіри між студентами, викладачами

та адміністрацію. Дотримання академічних норм, зокрема, таких як запобігання плагіату та чесне оцінювання, сприяє зміцненню довіри до освітньої системи. Таким чином, доброчесність є основою інституційної довіри: коли правила дотримуються, учасники взаємодії можуть покладатися на чесність і надійність системи.

У сучасному суспільстві зростання ролі технологій та експертних знань змінює характер довіри. Люди все частіше покладаються на алгоритми, цифрові платформи та наукові дослідження, навіть не маючи змоги перевірити їхню достовірність. Однак довіра до технологічних і наукових систем також залежить від доброчесності: якщо виявляються корупційні схеми, маніпуляції або технічні збої, це підриває довіру й може спричинити соціальну нестабільність. Саме тому принципи прозорості, підзвітності та етичної відповідальності відіграють вирішальну роль у підтримці суспільної довіри.

Довіра не є статичною характеристикою, а є динамічним процесом, що потребує постійного відтворення. Для її збереження необхідно дотримуватися принципів доброчесності на всіх рівнях суспільної взаємодії – від особистих контактів до інституційних механізмів. Якщо інституції або особи порушують очікування, довіра руйнується, що може призвести до дестабілізації системи. У таких випадках суспільство вимагає більшої прозорості, контролю та відповідальності. Відновлення довіри можливе лише через послідовне дотримання норм доброчесності, що є фундаментальною умовою сталого розвитку та ефективного функціонування соціальних систем.

У суспільстві, що характеризується інформаційним перевантаженням і швидкими змінами, довіра відіграє ключову роль у зменшенні невизначеності та забезпеченні передбачуваності соціальних взаємодій. Вона не лише є моральною категорією, а й виконує функцію соціального регулятора, що зміцнює стабільність інституцій та сприяє ефективності суспільних і економічних процесів.

Довіра виступає не лише міжособистісним, а й інституційним феноменом. Так, Ф. Фукуяма визначає її як очікування дотримання спільних норм та правил, що є основою соціальної згуртованості та громадянської відповідальності (Fukuyama, 1995, р. 26). Зростання рівня довіри між громадянами та державними інституціями сприяє формуванню соціального капіталу, зміцненню демократичних засад і зниженню рівня корупції. Висока довіра у суспільстві стимулює активну громадянську участь, волонтерські ініціативи та розвиток громадянського суспільства. Натомість низький рівень довіри посилює централізацію влади, збільшує бюрократичне навантаження та може сприяти авторитарним тенденціям.

Ф.Фукуяма наголошує, що зниження рівня довіри є серйозним викликом для демократії, оскільки воно веде до радикалізації суспільних настроїв, зростання популізму та соціальної напруженості (Fukuyama, 1995, р. 35). Надмірний контроль і бюрократизація можуть підривати довіру, оскільки громадяни більше покладаються на формальні механізми, ніж на доброчесність та саморегуляцію. Водночас слабка держава, яка не здатна забезпечити справедливий й прозорий інституції, також руйнує довіру. Отже, для стійкості соціальних структур необхідне поєднання довіри та доброчесності, що ґрунтується на взаємній відповідальності громадян та держави.

Глобалізація та цифрові технології впливають на механізми довіри. З одного боку, вони сприяють поширенню ефективних моделей співпраці, але водночас можуть зменшувати міжособистісну довіру, сприяючи анонімності та фрагментації суспільних зв'язків. Ф.Фукуяма вказує на важливість підтримки довіри через освіту, культурні практики та впровадження принципів доброчесності, що сприяють усвідомленню громадянської відповідальності (Fukuyama, 1995).

Академічна доброчесність є однією з ключових форм прояву довіри в освітньому середовищі. Вона поєднує свободу академічної діяльності з дотриманням етичних норм, прозорості та відповідальності. Довіра у цій сфері не лише забезпечує ефективну комунікацію між студентами, викладачами та адміністрацією, а й сприяє формуванню загальної культури доброчесності. Дотримання академічних норм зменшує ризики порушень та підвищує рівень впевненості у справедливості освітньої системи.

Е. Гідденс, на відміну від Ф. Фукуями, розглядає довіру через призму організаційних систем та їхньої взаємодії з технологічним середовищем. Він розрізняє системи з високим та низьким рівнем довіри залежно від ступеня автономії особистості у виробничих процесах. У системах з високим рівнем довіри працівники мають більше свободи та можливостей для самовираження, що сприяє зростанню продуктивності та моральної відповідальності (Giddens, 1991, р. 35-36). Так само довіра до інституцій та правових норм дозволяє громадянам почуватися захищеними та дотримуватися загальноприйнятих стандартів поведінки.

Отже, довіра та доброчесність є взаємопов'язаними механізмами, що забезпечують стабільність і розвиток суспільства. Для збереження довіри необхідно не лише встановлювати формальні правила, а й формувати культуру відповідальності та етичної поведінки. Це стосується як міжособистісних відносин, так і функціонування державних та освітніх інституцій. Впровадження принципів доброчесності у всі сфери життя сприятиме зміцненню довіри та створенню сталого громадянського суспільства.

З позиції практичної філософії довіра є не лише важливою моральною цінністю, а й фундаментальною складовою доброчесності. Вона не просто забезпечує основу для соціальної взаємодії, а й є проявом етичної відповідальності та моральної зрілості. Довіра вимагає від людини не лише очікування чесності від інших, а й особистої готовності діяти відповідно до принципів доброчесності. Це означає, що людина свідомо обирає шлях етичного самоконтролю та відповідального ставлення до власних вчинків, усвідомлюючи їхній вплив на соціальне середовище.

Довіра та доброчесність нерозривно пов'язані між собою: без чесності й дотримання етичних норм довіра втрачає свою основу. Саме через послідовність у моральній поведінці довіра стає стійким ресурсом, що зміцнює суспільні зв'язки. Наприклад, у сфері освіти чи бізнесу доброчесність учасників взаємодії дозволяє знизити потребу у формальних механізмах контролю, оскільки сторони впевнені у чесності й надійності одне одного. Там, де панує культура доброчесності, довіра стає природним наслідком.

У сучасному світі, що стикається зі зростаючою кількістю викликів – від поширення дезінформації до зниження довіри до соціальних інституцій – доброчесність стає ключовим елементом відновлення довіри. Державні та громадські інституції, які дотримуються принципів прозорості, справедливості та підзвітності, викликають більшу довіру у громадян. Натомість відсутність доброчесності в управлінні призводить до соціальної напруги та кризи легітимності.

Зі стрімким розвитком цифрових технологій механізми формування довіри також зазнають трансформації. Інтернет і соціальні мережі створюють нові моделі взаємодії, де довіра базується на репутації, рейтингах та зворотному зв'язку користувачів. Проте, без дотримання етичних стандартів цифрова довіра може стати маніпулятивним інструментом. Саме тому практична філософія наголошує на важливості доброчесності в цифровому середовищі – від відповідального поширення інформації до впровадження механізмів перевірки достовірності повідомлень.

П. Штомпка у своїй праці «Довіра: соціологічна теорія» (Sztompka, 1999) глибоко аналізує феномен довіри та її фундаментальну роль у підтримці соціального порядку. Він розглядає довіру як центральний елемент, що забезпечує стабільність і передбачуваність у суспільних відносинах, а також як основу для ефективного функціонування соціальних інституцій. При цьому він визначає довіру як «ставку на майбутні непередбачувані дії інших людей» (Sztompka, 1999, р. 97). Це означає, що, взаємодіючи з іншими, ми робимо певний ризикований вибір, очікуючи, що вони поведуть себе відповідно до наших сподівань. Довіра стає необхідною в умовах невизначеності та свободи вибору, коли неможливо

повністю контролювати або передбачити поведінку інших. П. Штомпка підкреслює важливість соціалізації, під час якої індивіди засвоюють норми та цінності, що сприяють довірі. Крім того, він зазначає роль повторюваних взаємодій, які дозволяють накопичувати позитивний досвід і зміцнювати довіру між учасниками соціальних відносин.

На думку П. Штомпки, довіра є фундаментом соціального порядку, оскільки вона знижує складність і невизначеність у взаємодії між людьми (Sztompka, 1999, р. 98). Вона дозволяє індивідам координувати свої дії, співпрацювати та створювати стійкі соціальні структури. Без довіри соціальні системи були б схильні до хаосу та дезінтеграції. П. Штомпка також розглядає доброчесність як важливий компонент соціального капіталу. Він стверджує, що такі моральні якості, як чесність, відповідальність і взаємна повага, сприяють формуванню довіри та зміцненню соціальних зв'язків. Це, у свою чергу, підвищує ефективність колективних дій і сприяє стабільності соціального порядку.

Довіра є основою культури доброчесності в суспільстві. Якщо людина бачить, що її оточення дотримується моральних принципів і чесності, вона сама схильна діяти за тими ж стандартами. Водночас порушення довіри веде до «ефекту доміно» – моральної ерозії, коли відсутність доброчесності в одній сфері сприяє її занепаду в інших.

На практичному рівні формування довіри та доброчесності потребує конкретних заходів: впровадження етичних кодексів у професійній діяльності, посилення ролі морального виховання в освіті, забезпечення прозорості та громадського контролю над державними структурами. Організація відкритого діалогу між різними соціальними групами також сприяє розвитку довіри через взаєморозуміння та співпрацю.

Отже, довіра та доброчесність – це не просто взаємопов'язані категорії, а дві сторони єдиного процесу морального розвитку суспільства. Там, де існує доброчесність, народжується і підтримується довіра. Сприяння цим цінностям є необхідною умовою для створення стабільного, відкритого та гармонійного суспільства. Інвестуючи у розвиток доброчесності, ми не лише забезпечуємо довіру в теперішньому, а й створюємо фундамент для майбутніх поколінь.

Висновки.

Довіра є фундаментальним механізмом стабільного функціонування суспільства. В свою чергу, доброчесність забезпечує стійкість довіри, підтримуючи моральну цілісність соціальних відносин. Довіра формується через послідовність дій, прозорість намірів і відповідальність. Вона мінімізує ризики взаємодії в умовах невизначеності. Падіння рівня довіри веде до соціальної дестабілізації та

кризи інституцій. У період воєнних конфліктів довіра до державних органів є ключовим фактором єдності. Системна довіра базується на передбачуваності інституцій і дотриманні ними етичних стандартів. Висока довіра сприяє громадянській активності та розвитку демократії. Низький рівень довіри стимулює бюрократизацію та централізацію влади. Довіра є фундаментальним ресурсом, на якому базується як особиста відповідальність, так і колективний соціальний порядок. Практичне застосування концепту довіри вимагає поєднання морально-етичних зусиль з конкретними інституційними заходами – від освітніх програм та етичних кодексів до забезпечення прозорості діяльності державних установ. Сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією та глобалізацією, підкреслюють необхідність постійного перегляду та адаптації традиційних підходів до формування довіри. Зростання цифрових

технологій змінює характер довіри, роблячи її більш інституційною. Лише через активне впровадження практик, спрямованих на розвиток і підтримку довіри, можливо створити умови для сталого соціального розвитку та забезпечити гармонійне співіснування всіх членів суспільства. Поширення дезінформації та маніпуляцій підриває довіру до медіа та наукових досліджень. Рівень довіри в суспільстві залежить від освітніх та культурних практик. Довіра є ресурсом, що накопичується або зменшується в залежності від суспільної поведінки. Концепт довіри є не тільки теоретичною категорією, але й практичним орієнтиром для дій сучасної людини, що прагне до моральної досконалості та соціальної відповідальності. Сприяння розвитку довіри – це інвестиція у майбутнє, яка забезпечує фундамент для побудови справедливого, відкритого та гармонійного суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Андрущенко, Г.І. (2009). Розвиток соціологічної думки щодо вивчення поняття «довіра». *Український соціум*, 4 (31), 7-15.
- Арістотель. (2002). *Нікомахова етика*. (Переклад Віктора Ставнюка). Київ: Аквілон-Плюс.
- Бойченко, М. (2014). Гідність, цілісність і успішність: академічні та громадянські чесноти. *Філософська думка*, 5, 110-122.
- Кант, І. (2004). *Критика практичного розуму*. (Пер. з нім. І. Бурковського; наук ред. А.Єрмоленко). Київ: «Юніверс».
- Кузьмук, О.М. (2015). Теоретична інтерпретація концепту «довіра» в соціології. *Грані*, 5 (121), 42-45.
- Мартинюк, І. О. (2001). Довіра як показник морально-психологічного стану суспільства. В. М. Ворона, М. О. Шульгія (Eds.), *Українське суспільство: десять років незалежності (соціологічний моніторинг та коментар науковців)* (с. 460-475). Київ: ІС НАНУ.
- Новаченко, Т. В. (2013). Концепт довіри як основа легітимності державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*, 10, 159-163.
- Хамітов, Н. (2023). Академічна доброчесність як виклик, вимога і воля: контексти філософської антропології, етики й філософії освіти. *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 29 (2), 27-47. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-2>
- Черенко, Н. А. (2014). Концепт доброчесності як універсальна домінанта культури: до питання вербалізації. *Мовні і концептуальні картини світу*, 47(2), 510-517.
- Durkheim, E. (1933). *On the Division of Labor in Society*. (Trans. Simpson, George). The MacMillan Company.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity*. N.Y.: Free Press Paperback.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity*. Stanford: Stanford univ. press.
- Lipset, S.M. & Schneider, W. (1987). *Confidence Gap: Business, Labor, and Government in the Public Mind*. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and Power*. N.Y.: John Wiley & Sons.
- Misztal, B.A. (1996). *Trust in modern societies: the search for the bases of social order*. Cambridge, U.K.: Polity Press ; Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.
- Sztompka, P. (1999). *Trust: a sociological theory*. Cambridge.
- Vysotska, O., Rieznicov, S., Rohova, E., Vysotskyi, O., & Vatkovska, M. (2021). Philosophy and practice of education for sustainable development in Ukraine (on the example of secondary education in the Dnipropetrovsk region). *European Journal of Sustainable Development*, 10, 2, 256-266. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p256>

REFERENCES

- Andrushchenko, G.I. (2009). Development of sociological thought on the study of the concept of "trust". *Ukrainian Society*, 4 (31), 7-15.
- Aristotle. (2002). *Nicomachean Ethics*. (Translated by Viktor Stavnyuk). Kyiv: Aquilon-Plus.
- Boychenko, M. (2014). Dignity, integrity and success: academic and civic virtues. *Philosophical Thought*, 5, 110-122.
- Cherenko, N. A. (2014). The concept of virtue as a universal dominant of culture: to the question of verbalization. *Linguistic and Conceptual Pictures of the World*, 47(2), 510-517.
- Durkheim, E. (1933). *On the Division of Labor in Society*. (Trans. Simpson, George). The MacMillan Company.

- Fukuyama, F. (1995). *Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity*. N.Y.: Free Press Paperback.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity*. Stanford: Stanford univ. press.
- Kant, I. (2004). *Critique of practical reason*. (Translated from German by I. Burkovsky; scientific editor A. Ermolenko). Kyiv: "Univers".
- Khamitov, N. (2023). Academic integrity as a challenge, requirement and will: contexts of philosophical anthropology, ethics and philosophy of education. *Philosophy of Education*. *Philosophy of Education*, 29 (2), 27-47. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-2>
- Kuzmuk, O.M. (2015). Theoretical interpretation of the concept of "trust" in sociology. *Grani*, 5 (121), 42-45.
- Lipset, S.M. & Schneider, W. (1987). *Confidence Gap: Business, Labor, and Government in the Public Mind*. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and Power*. N.Y.: John Wiley & Sons.
- Martyniuk, I. O. (2001). Trust as an indicator of the moral and psychological state of society. V. M. Vorona, M. O. Shulgia (Eds.), *Ukrainian society: ten years of independence (sociological monitoring and commentary of scientists)* (pp. 460-475). Kyiv: IS NASU.
- Misztal, B.A. (1996). *Trust in modern societies: the search for the bases of social order*. Cambridge, U.K.: Polity Press ; Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.
- Novachenko, T. V. (2013). The concept of trust as the basis of the legitimacy of state power. *Investments: practice and experience*, 10, 159-163.
- Sztompka, P. (1999). *Trust: a sociological theory*. Cambridge.
- Vysotska, O., Rieznikov, S., Rohova, E., Vysotskyi, O., & Vatkovska, M. (2021). Philosophy and practice of education for sustainable development in Ukraine (on the example of secondary education in the Dnipropetrovsk region). *European Journal of Sustainable Development*, 10, 2, 256-266. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p256>